

Csobánka Zsuzsa Emese

Mentés másként

Van egy férfi, aki sosem öregedik meg. A nő, aki szerette, magára rajzolta a ráncait. Sima az arca, olyannak mutatja magát, mint aki elvágólag éli meg az életet, átmenetek nélkül. Fekete-fehér a fotó és raszteres, apám szkennelése minden apró részletet megmutat. Látszanak a fotópapír rücskei, legalább van, ami ki tud emelkedni a térből, bejárható magaslat. Nagypapám úgy ment el fiatalon, hogy a bal oldalon, az aranymetszés szabályai szerint egy ősz tincset vitt magával a sírba. Hívom apát, kérdezem, mi jut eszébe Trianonról. Tudom, mélyen érinti a téma, féléves volt, amikor az apja meghalt. Miközben beszél, én azokat a sík felületeket járom be, amiket örökifjú nagypapám arca tükröz vissza belőlem a monitoron. Én, akinek a születési anyakönyvi kivonatába az van beleírva, apja szovjet állampolgár. A születésem a bizonyíték, Kárpátalja más világ, Trianont a mózeskosárral hozom.

Apám egy órán belül küldi a családi képeket, előtte a maga tervezte aranyharangokat, a fájl neve kompozíció. Mentem a telefonra. A magyar zászló előtt harangon ül Szűz Mária, Nagy-Magyarország térképe, a magyar címer és a turulmadár. Apa évekkal ezelőtt kérte, írjam meg őket. Süket fülekre talált. Azt hittem, apám gyűlölni tanított, amikor indulatosan halálra ítélte mindenkit, aki nem követte az általa kijelölt emberi mértéket. Akik loptak, csaltak, elvettek, azokkal ő hirtelen számolt le. Belőlem ez erős empátiát váltott ki, a lázadásnak megtaláltam a gyermeki formáját, magam ellen fordítottam apa haragját, mert valahogy tiltakozni kellett. A kapcsolódásnak ez is egy lehetséges formája. Csak a felszínt láttam, én, a dacos kamasz, aki híresen büszke voltam arra, milyen mélyen érzek. De van olyan fájdalom, ami képtelen a megengedésre, képtelen voltam meglátni én is, mennyi fájdalommal van tele apám szíve. Köveket görgetett maga előtt, hogy mutassa, legyen hiteles a példa, miszerint vá-

laszthatok mást, nem kell a múlt súlya alatt megroppanni, ahogy ő tudott.

Van egy lugas, az utcanévre nem emlékszem, a kapura is alig, csak a nyugalomra, ami a fejem fölött leng. A gyerekkor almafényű időn kívüli tere, egy megosztott család hétköznapjaiból most az apai oldalé. Ungváron vagyok, apa ebben a házban nőtt fel, engem egy hatalmas szárnyas ajtó csalogat, muszáj bemennem, bármenyire félek a sötétől, mert ott vannak a babák. Nem az enyéme, ezért annál jobban vágyakozom velük játszani. Balzsamosan csábító idegenség. Hibásan tanulom meg az elvagyódás örök törvényét. Apa azt mondja, ő itt van itthon, a rahói hegyek között, és otthon van, amikor Pestre vágyik Németországból. Egy betű a különbség, nem értem. Ő a szigorú rend világába fut, a húgom Portugáliába, én Írországba. Hitler nyelvét képtelen vagyok megtanulni, és idegesít a német precizitás. Lisszabonban simogató, susogó nyelv és színes bőrű, hangos emberek között szorong a húgom. Keressük az anyanyelv paradigmáit, nézzük a végtelen tengert magunk előtt, mint az irányt tévesztett költöző madarak. Ha máshogy nem, hát a távolságban tudunk egymáshoz kapcsolódni, ez egy olyan család. Írország szép, csak egy kicsit nyers és rideg, összegez apám, amikor meglátogat. Biztat, hozzak ki valami jót ebből a magam választotta száműzetésből. Nem értem. A megélhetésre fogja, hogy nem hív haza. Közben azt ismételteti, nem minden a pénz.

Ablakból nézem, lengedező villanydrót az ír esőben.

Egyedül élek, itthonról dolgozom, az iskolába csak vasárnap kell menni, kevés gyerek vesz körül, ők már írnek mondják magukat, míg én példamutatással arról győzködöm őket, hogy magyarok is. Tanácstalan vagyok, remélem, nem kérdezik meg, hogy akkor ők most hogyan magyarok, ha én ilyen okos vagyok, mert nem tudnék válaszolni. A példa hiteles, csak épp a válasz más, mint amit magamtól vártam volna.

Pedig elég sokat tudok a megosztott lélek súlyáról. Hány kondulásban mért csöndüteg. Nagypapát szarrá verik, apám így mondja. Azonmód dobták a vagonba, amikor a zsidókat szidja, elfelejti a sorsközösséget. Vagy így emlékezik.

Nagymama két portréja a lelkembe mar. El kell forgatni őket, mentés másként, nyomok a gombra, elnevezem őket. Apa szereti úgy mesélni, nagyapámat a lemergi bányából hazatérve direkt mérgezték meg, mert a háború előtt zsidóknak segített. Meséli azt is, a munkácsi kereskedelmi iskola hallgatójaként már akkor is sokat ügyeskedett, megszerezte és kidolgozta az érettségi tételleket, és eladta pénzért. Mert jegyezzem meg jól, teszi hozzá, a zsidók között vannak a buták és az okosak. Én pedig évekig büszkén hangoztatom, tudod, apa, azt hiszik, zsidó vagyok. Olyankor ő az ütő az aranyharangban.

Mindketten nagysokára látjuk be, a különbség nem itt van. Nagyapám tekintete a távolba réved, és a másik képen, ahol nagymamát öleli, derűs, reményekkel telve néz a lencsébe. A luga alatt ülnek, és előttük a fűvön a gyermek keresztanyukám, apám nővére. Talán érdemes azzal kezdeni valamit, hogy más kép nincs is nagypapáról, csak ez a bátor, tette kész. Nemsokára meghal, én már most többet éltem.

Amikor már nagyon nehéz a szigeten, végső elkeseredésemben apám nővérét hívom, aki gyermekorvos. Meghallgat, miközben szaggat a sírás, hogy nem találom a helyem, és elvesztettem a fogódzókat, kapaszkodnék a gyökerekbe, miközben szétporlad minden a kezem között. Nyugtatgat, majd' hetven év bölcsessége ölt testet a csöndben, ami megtartani kész. Végül azzal köszön el, ne sírjak, erős nőnek kell lenni, legyek az.

Anya gyerekkoromban azt mondogatta, ha kell, faszántos harangot is önt, a gyermekeit egyedül nevelő anya a '80-as, '90-es években önmagába kapaszkodik. Mondta, úgy áll fel, mint a keljfeljancsi. Kiabáltam vele álmomban, nem akarok olyan nő lenni, mint ő, így lettem pont olyan. Faszántos harangöntő elvesztett férfiak sírja felett. Az egyedüllét és az ír sziklák csiszolnak le, hogy végre megengedővé, lágyabbá válhassak. Túl a harangokon, ringó csípőjű nővé. Olyanná, aki befogad. Nem a harang, nem az ütő, hanem a kondulás.

Nézem nagymama arcát. Az elsőt, ahol nevet, csupa tűz, csupa kedvesség. Akkor még az elején jár az útnak, nagypapát talán

már eltemette, de érzem, még nem keményedett meg. És ott a másik, ugyanaz az arc, egy riadt őz, eleganciába záródott porcelán a test, készül kilépni innen. Nem számonkér, de valami végtelen bizalmatlanság bujkál a tekintetében, és csalódás. Hogy elég.

Többször elolvastam a tékozló fiú történetét, hiába. Akit nyugtalan szív hajt, hiába vár bebocsátást a Teljesség országába. Itt, Corkban, ahol számos külföldre tévedt magyarral ismerkedtem meg, ugyanaz a minta rajzolódik ki. Elcsatolt területek, örök vágyódás, a régi gyerekkorba, egy bátor, boldog jövőbe, aztán a megakadás tűje egy végtelen bakelitlemezen. Önigazolási kísérletek, holott Trianon belül van. A zsigerekben éli meg mind, aki érintett. És érintettek vagyunk mindannyian, hiszen emberként egyetlen bolygón érnek a föld alatt a gyökereink egymással össze. A terekről beszél apám, ismétli, múlt nélkül nincsen jövő sem, de közben egy olyan térről álmodik, ahol már káromkodni sem lehet az anyanyelvén. Minden megosztás további ellenségeskedést szül, apám felé fordulok, nézem, milyen szabályos rendben sorakoznak a harangok a zászlón. Német precizitás. Aki hazatér, örökre ott marad belőle a végtelen tengerben egy rész. Amit elvesztettél, örökre a sebed marad, és hiába kiáltasz égre istenért, emberért, az elvesztett végtagok, bár viszketnek, nincs mód visszacsatolni. Hagyd, száradjon le a var is. Sirasd el, aztán indulj haza!

Ha nincs lábad, amin járj, marad karod, kapaszkodni a földbe. Ha nincs karod, a száddal harapd ki a téged megemelő ágakat. És ha elvész a nyelv is, növessz szárnyakat, még mindig ott a gondolat, a lélek teremtő erejének magva. Az utat meg kell járni. És végül hazatér mind, akit anya szült. Az árvák dala pedig másokat ringat álomba, segíti őket, hogy az övük ne rémekkel legyenek tele.